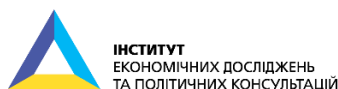

Нове щомісячне опитування підприємств

Бізнес під час війни: Київська область

Січень 2023

Виконавець проекту:

Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Партнер дослідження:

Київська обласна державна адміністрація

Фінансова підтримка:

Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію підготовлено в рамках проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Її зміст є виключною відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.uawww.ier.com.ua[Facebook ІЕД](#)[Facebook За чесну та прозору митницю](#)[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

ПРО ОПИТУВАННЯ

Шановні пані та панове, представляємо вашій увазі спеціальний звіт «Бізнес під час війни: Київська область» за результатами Нового щомісячного опитування підприємств.

Звіт підготовлено спільно з Департаментом економіки Київської обласної державної адміністрації.

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства Інститут економічних досліджень та політичних консультацій проводитиме щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів — підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування керівників підприємств відбувається в рамках зміни дії проєкту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Щомісячні тенденції буде презентовано в таких звітах, як цей. Щоквартальні тенденції будуть оприлюднюватися й надалі у звітах «Ділова думка: промисловість», які випускає ІЕД із липня 2002 року.

При формуванні панельної вибірки використано аналітичну систему YouControl (<https://youcontrol.com.ua/>).

Зміст

ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ.....	4
ОСНОВНЕ	4
ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮНКТУРИ	4
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	4
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ	5
ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ	5
ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У НАСТУПНІ ДВА РОКИ.....	5
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	6
ВИРОБНИЦТВО.....	6
ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ.....	7
ЗАБОРГОВАНOSTІ	8
ЗАЙНЯТІСТЬ.....	9
СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ.....	10
ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	10
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА	11
ВПЛИВ ВІДКЛЮЧЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ	12
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ.....	13
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА	14
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу.....	14
Що покращить становище бізнесу? Очікувані заходи і зміни	15
ВИБІРКА	16
Додаток 1. Результати опитування в цифрах	17

ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Бізнес Київської області під час війни

ОСНОВНЕ

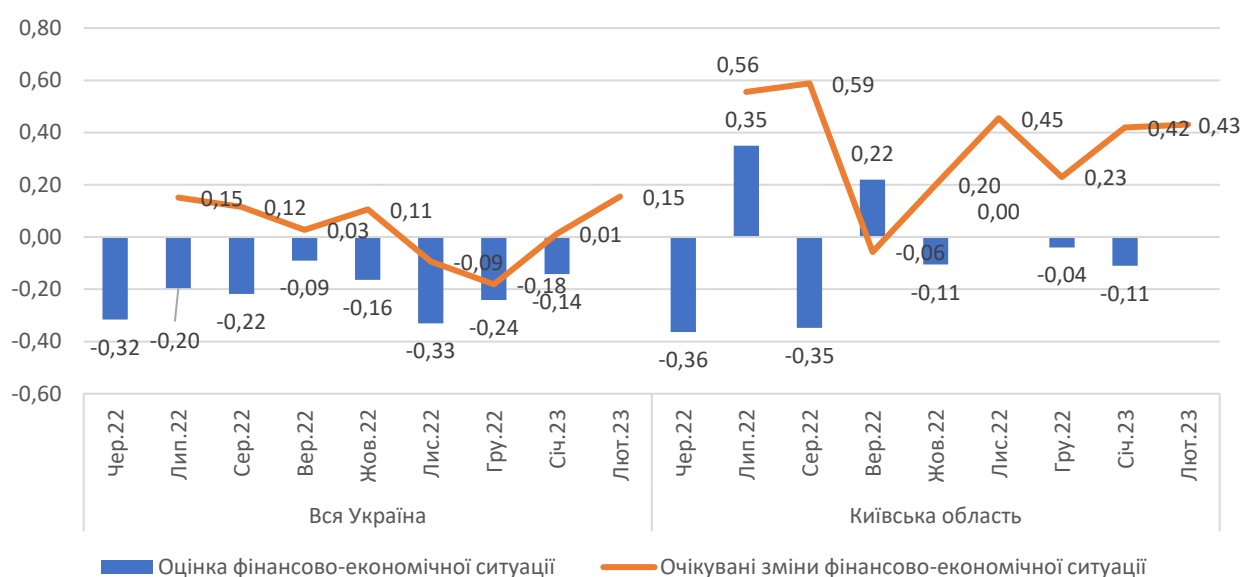
Підприємці Київської області істотно погіршили поточні оцінки фінансово-економічної ситуації на підприємствах та оцінки загальноекономічного середовища. Водночас очікувані зміни ситуації на підприємстві залишаються більш позитивними ніж в цілому по країні на фоні суттєвого погіршення очікувань щодо ділового клімату в області. В регіоні зростає невизначеність щодо фінансово-економічної ситуації та ділового клімату. В Київській області продовжилась тенденція до погіршення виробничих показників. Підприємці регіону дають песимістичні оцінки змін виробничих показників та очікувань на фоні покращення ситуації на рівні країни. Також спостерігається тенденція до подальшого скорочення працівників. Серед активних експортерів регіону в січні продовжувала зростати тенденція до скорочення обсягів експорту. Перебої з електро-, водо- або тепло-постачанням залишилися головною перешкодою для ведення бізнесу. В середньому через відключення електроенергії підприємства Київської області втратили 26% загального обсягу робочого часу за грудень.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮНКТУРИ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

- Незважаючи на тенденцію до погіршення оцінок, підприємці Київської області краще оцінюють поточну фінансово-економічну ситуацію на своїх підприємствах, ніж підприємці загалом по Україні. Індекс поточної фінансово-економічної ситуації зменшується другий місяць поспіль: у січні 2023 року знизився із -0,04 до -0,11 (тоді як в середньому по країні показник збільшився із -0,24 до -0,14). В січні серед підприємців Київської області збільшилась частка тих, хто негативно оцінює фінансово-економічну ситуацію (з 12% до 17%), але зменшилась частка тих, хто дає позитивні оцінки (з 8% до 5,7%). Також із 80% до 77,1% зменшилась частка тих, хто вважає середовище задовільним. Для порівняння, на рівні країни частка позитивних оцінок збільшилась із 4,8% до 7,6%, а негативних – зменшилась із 31,4% до 26,6%.

Рис. 1. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві зараз і очікування на 6 місяців, індекси

- Підприємці Київської області мають більш оптимістичні очікування щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві на майбутні пів року, на відміну від загальноукраїнських

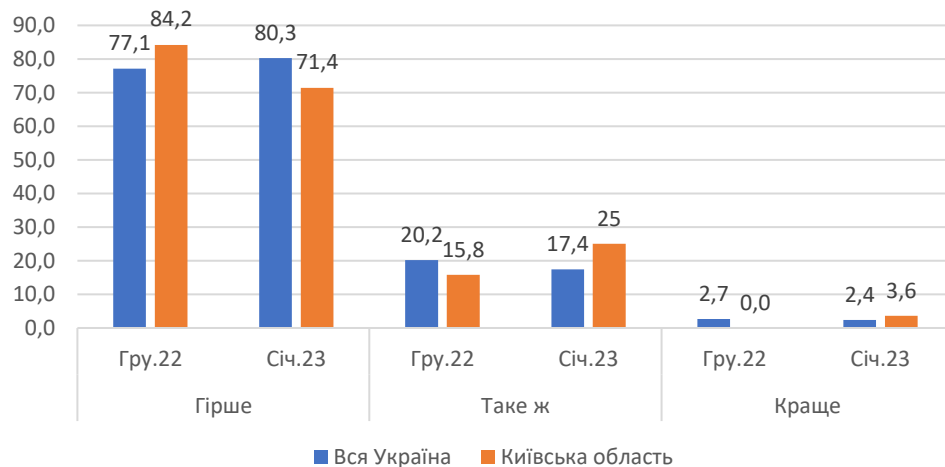
показників. Значення *індексу очікуваних змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві* для області залишилось майже без змін та становить 0,43 (було 0,42). **У Київській області відсоток «оптимістів» значно перевищує «песимістів» та не відбулось істотних змін у показниках.** Частка «песимістів» незначним чином зменшилась, із 15,8% до 14,3%, а частка «оптимістів» залишилась майже без змін – 57,1% (було 57,9%). Для порівняння, загальноукраїнський індекс збільшився із 0,01 до 0,15. На рівні країни відсоток тих, хто очікує погіршення, зменшився із 22,8% до 14,9%, а відсоток тих, хто очікує покращення, збільшився із 22,1% до 28,6%.

- **У Київській області збільшився показник невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на фоні зменшення невизначеності на рівні країни.** Частка тих, хто не зміг дати прогноз на наступні півроку, збільшилась із 28,6% до 36,1% в Київській області (по країні показник зменшився із 42,1% до 40,8%).

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ

- **Порівняння фінансово-економічної ситуації з аналогічним періодом минулого року для Київської області незначною мірою покращились.** У січні 2023 році частка підприємців, які вважають, що фінансово-економічна ситуація на підприємстві в порівнянні з минулим роком є кращою, зросла з нуля до 3,6%. На рівні країни цей показник залишився майже незмінним. Водночас, із 84,2% до 71,4% зменшилась частка тих підприємців, які вважають ситуацію на підприємстві гіршою (зростання із 77,1% до 80,3% на рівні країни). Так само, із 15,8% до 25% збільшилась частка підприємців Київщини, що не відчули змін порівняно з минулим роком (по країні зменшення із 20,2% до 17,4%).

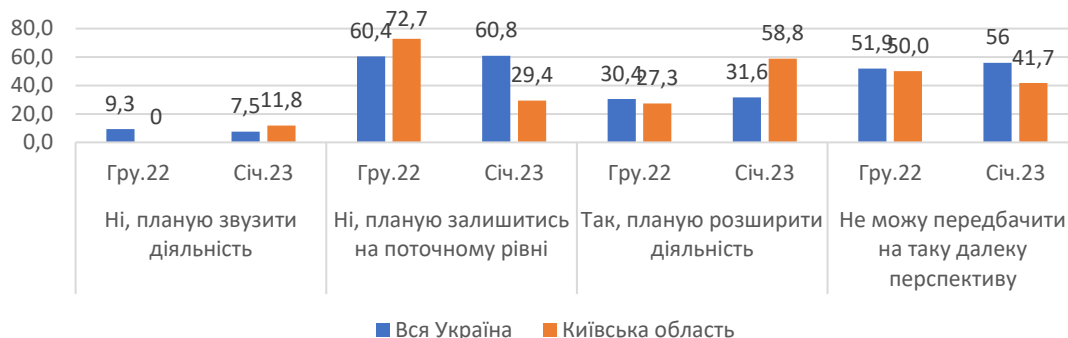
Рис. 2. Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства у поточному місяці, порівняно із аналогічним періодом минулого 2021 року?, % опитаних

ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У НАСТУПНІ ДВА РОКИ

- **В регіоні різко зросла частка підприємців, які планують розширити діяльність у найближчі два роки.** Частка «оптимістів», які планують розширювати діяльність, збільшилась із 27,3% до 58,8%. Водночас частка тих, хто планує звужувати діяльність, збільшилась із нуля до 11,8%. Частка тих, хто не планує змін на наступні два роки, зменшилась більш ніж вдвічі – із 72,7% до 29,4%. Для порівняння на рівні країни не планують змін 60,8% (було 60,4% у грудні), а планують розширити діяльність 30,4% (було 31,6%). Також із 9,3% до 7,5% зменшилась частка тих, хто планує звужувати діяльність. **Рівень невизначеності у довгостроковій перспективі по області зменшився, на відміну від загальноукраїнського показника.** Показник невизначеності в Київській області зменшився із 50,0% до 41,7%, тоді як загальноукраїнський показник збільшився із 51,9% до 56%.

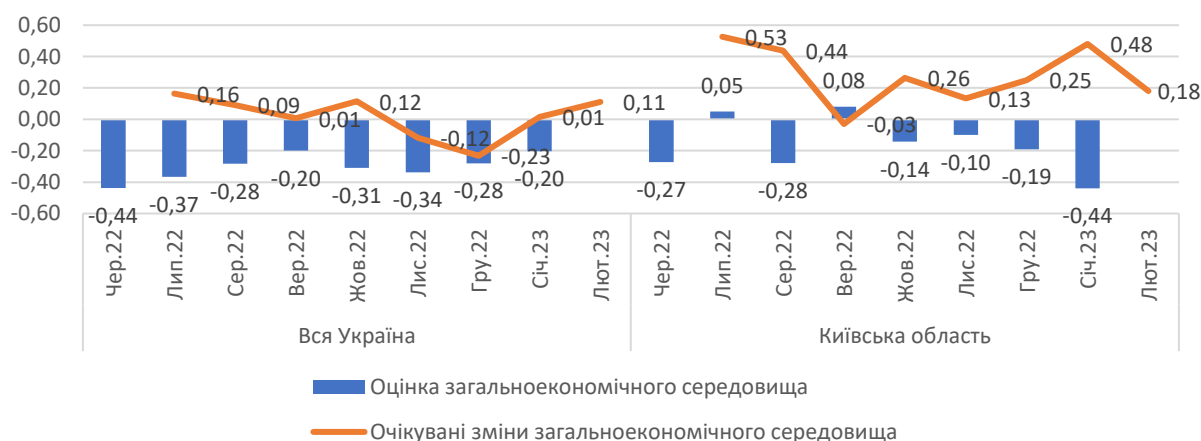
Рис. 3. Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?, % опитаних

ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

- В Київській області оцінки загальнооекономічного середовища погіршуються другий місяць поспіль – відповідний індекс зменшився із **-0,19 до -0,44**. Частка оптимістів у Київській області зменшилась до нуля, однак майже вдвічі (з 26,9% до 44,1%) збільшилась частка тих, хто негативно оцінює загальнооекономічне середовище. Із 65,4% до 55,9% зменшилась частка тих, хто дає задовільні оцінки. На рівні країни негативні оцінки зменшились із 34,2% до 30,0%, а позитивні незначним чином збільшились, із 3,2% до 4,5%. Загальноукраїнський індекс при цьому збільшився із -0,28 до -0,20.
- Прогнози підприємців Київщини щодо піврічних перспектив істотно погіршились після двомісячного зростання. Індекс очікуваних змін загальнооекономічного середовища зменшився майже втричі, із 0,48 до 0,18 (на рівні країни показник збільшився із 0,01 до 0,11). Частка «оптимістів» у Київській області зменшилась із 61,9% до 40,9%, а частка «песимістів» – збільшилась з 14,3% до 22,7%. Таким чином, **серед підприємців Київщини негативні очікування переважають над позитивними**. При цьому на рівні країни частка песимістів зменшилась із 23,3% до 16,8%, а частка оптимістів збільшилась із 23,3% до 25,5%.
- В Київській області рівень невизначеності щодо загальнооекономічного середовища дещо збільшився. Відсоток тих, хто не зміг дати прогноз на майбутні пів року, збільшився із 25,0% до 27,8% (в цілому по Україні показник продовжує поступово зменшуватись, із 43,4% до 42,9%).

Рис. 4. Загальнооекономічне середовище зараз та очікування на 6 місяців, індекси

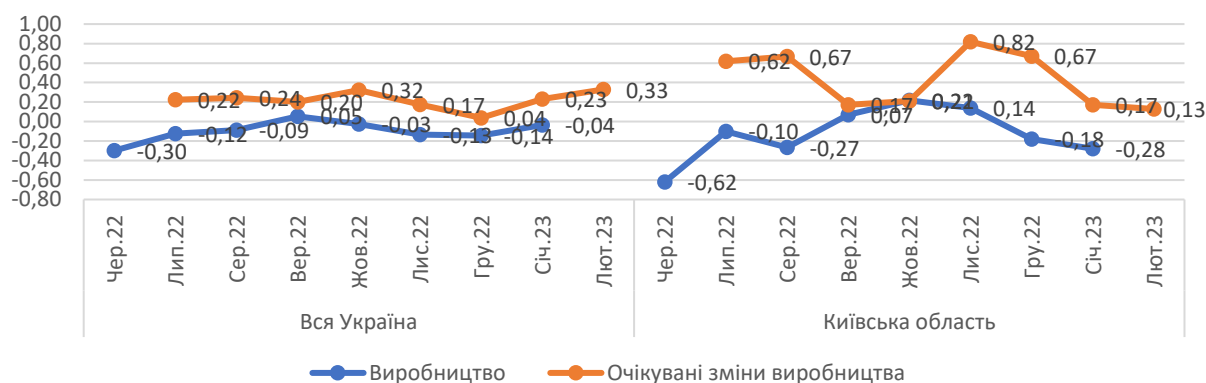
ВИРОБНИЦТВО

- В січні у Київській області продовжилась тенденція до скорочення виробництва. Зокрема, *індекс змін виробництва* у січні для Київської області зменшився з -0,18 до -0,28. Частка підприємств, які

збільшували обсяги виробництва, зменшилась вдвічі, із 17,9% до 8,3%. Для порівняння, на рівні країни відсоток підприємців, які збільшували обсяги, зріс із 14,0% до 19,8%. Водночас, частка тих, хто зменшував обсяги виробництва зменшилась з 35,7% до 26,1% (по Україні зменшення 32,2% до 28,0%). В результаті *Індекс змін виробництва* загалом по Україні збільшився із -0,14 до -0,04.

- **Підприємці Київщини більш песимістично оцінюють перспективи щодо зростання виробництва на наступні три місяці.** *Індекс очікуваних змін виробництва* для Київської області зменшився із 0,17 до 0,13, тоді як загальноукраїнський показник зріс із 0,23 до 0,33. При цьому, для області зменшилась як частка оптимістів, із 37,5% до 28,1%, так і частка тих, хто планує зменшувати обсяги виробництва, із 20,8% до 15,6%.

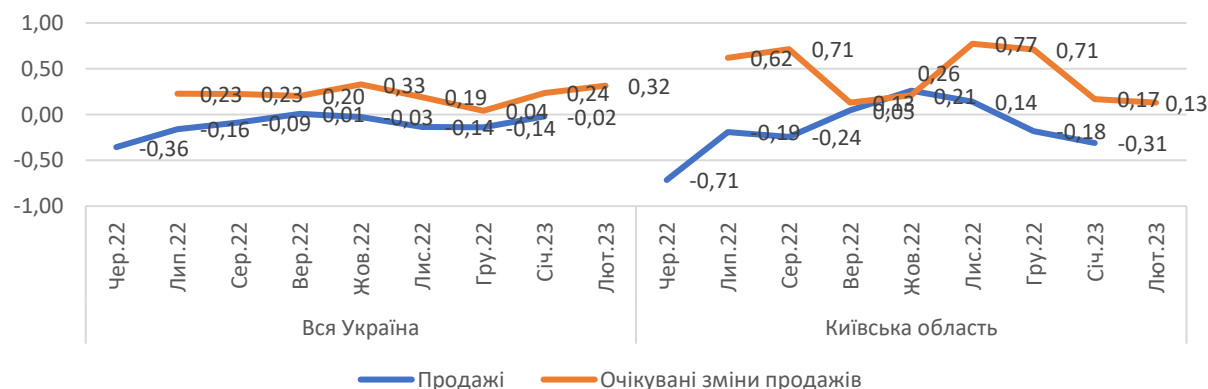
Рис. 5. Індекс змін виробництва

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- **Оцінки попиту серед підприємств Київської області погіршуються, хоча в цілому по Україні спостерігається зростання показника.** Значення *індексу змін продажів* для Київської області зменшилось з -0,18 до -0,31 (тоді як для України показник збільшився із -0,14 до -0,02). При цьому вдвічі зменшилась частка підприємців області, які нарощували продажі – з 21,4% до 11,1%. Водночас, збільшилась частка підприємців, що зменшували обсяги продажів, із 39,3% до 41,7%.
- **Прогнози підприємців області щодо зростання обсягів продажів залишаються менш оптимістичними ніж на рівні країни.** *Індекс очікуваних змін обсягів продажів* для Київської області зменшився із 0,17 до 0,13, тоді як загальноукраїнський показник збільшився із 0,24 до 0,32. Зокрема лише 31,3% підприємців області очікують збільшення обсягів продажів (було 37,5%). Водночас, дещо зменшилась частка тих, хто очікує на зменшення продажів, із 20,8% до 18,8%.

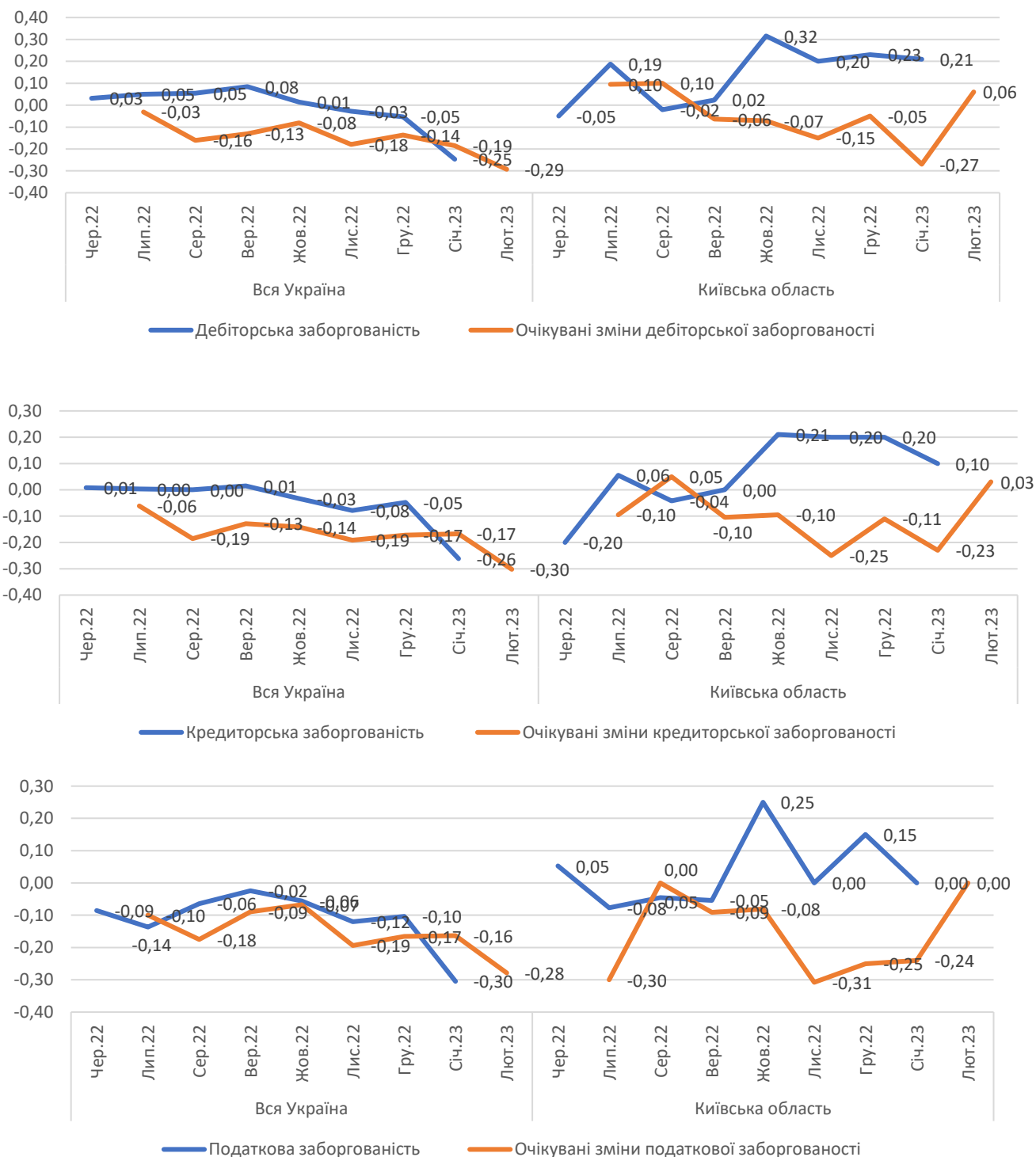
Рис. 6. Індекс змін продажів

ЗАБОРГОВАНOSTІ

- У січні, у Київській області не спостерігалось значних змін із накопиченням дебіторської заборгованості, тоді як показники кредиторської та податкової заборгованості значно покращились. Водночас в перспективі на три місяці спостерігається істотне погіршення очікувань щодо всіх трьох показників. Водночас на рівні країни зафіксовано покращення значення як поточної ситуації, так і очікувань щодо усіх видів заборгованості.

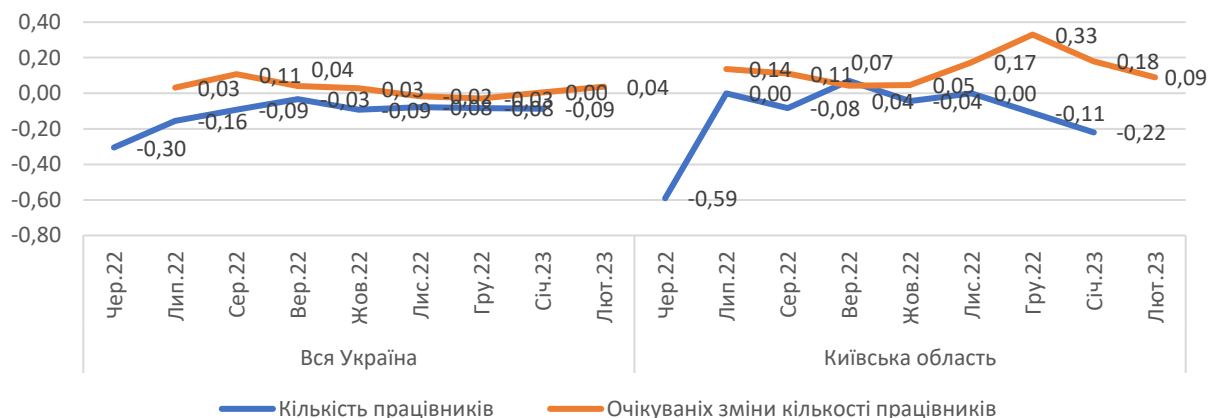
Рис. 7. Індекси змін заборгованостей

ЗАЙНЯТІСТЬ

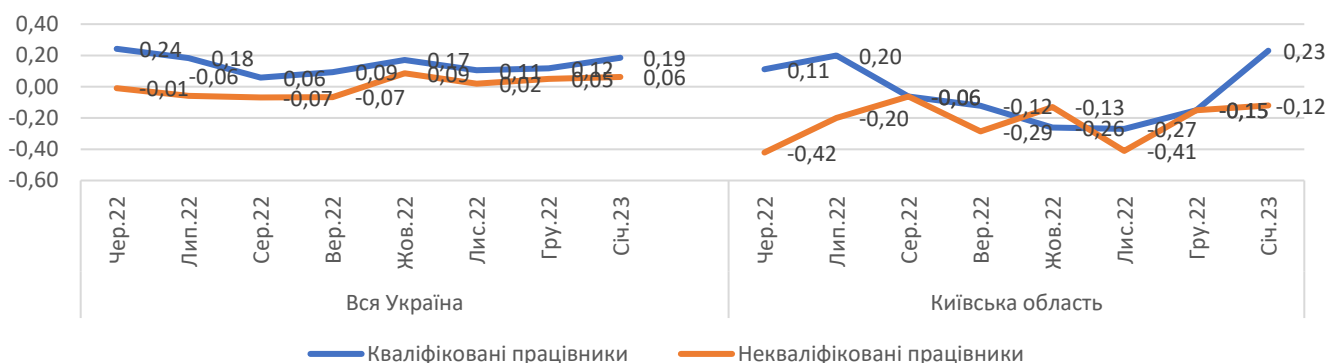
- В січні в області продовжилась тенденція до скорочення зайнятості. У січні порівняно з груднем темпи скорочення зайнятості на Київщині істотно прискорились (індекс зменшився вдвічі, з -0,11 до -0,22) що означає значне переважання частки тих, хто зменшував кількість працівників (25,0%) над тими, хто їх збільшував (2,8%). Водночас, у загальноукраїнському вимірі індекс четвертий місяць поспіль залишається практично без змін та становить -0,09 (було -0,08).

Рис. 8. Індекс змін кількості працівників

- У перспективі на три місяці очікується подальше скорочення кількості працюючих для Київської області, тоді як загалом по Україні очікується зростання. Індекс очікуваних змін кількості працівників для Київської області зменшився з 0,18 до 0,09 (на рівні країни показник очікувань збільшився з нуля до 0,04).
- У Київській області, як і загалом по Україні збільшились труднощі з пошуком кваліфікованих працівників, водночас ситуація з пошуком некваліфікованих працівників залишається майже незмінною. Індекс пошуку кваліфікованих працівників для Київської області збільшився із -0,15 до 0,23, змінивши знак на додатній, що означає істотне переважання частки тих, кому важко шукати кваліфікованих працівників (31,4%) над часткою тих, кому легко знайти таких працівників (8,6%). (загальноукраїнський показник змінився менш істотно, хоча також збільшився, із 0,12 до 0,19). Індекс пошуку некваліфікованих працівників для Київської області збільшився із -0,15 до -0,12. Загальноукраїнський показник залишився майже без змін та становить 0,06 (було 0,05).

Рис. 9. Індекс змін працівників (кваліфіковані/некваліфіковані працівники)

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На початку 2023 року бізнес Київської області ще більше, ніж усі учасники опитування загалом, відчував негативний вплив **перебоїв з електро-, водо- або тепло-постачанням**. Ця проблема стала головною як для всіх опитаних, так і для підприємств Київської області, але на Київщині на неї вказали 89% представників бізнесу, тоді як загалом у всіх областях, охоплених опитуванням, ця частка склала 79%.

Натомість про другу за значенням проблему у січні – **зростання цін на сировину чи матеріали** – у Київській області говорять дещо рідше, ніж у загальній вибірці опитування. З нею зіштовхнулися 56% підприємств області, що менше, ніж в середньому у всіх областях, де пройшло опитування: ту ця частка склала 69%.

Рис. 10. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу, січень 2023 (% опитаних)¹

¹ Сума відповідей може перевищувати 100 відсотків, оскільки респонденти мали можливість вибрати декілька варіантів.

Через масовані ракетні атаки росії залишається постійна небезпека для роботи підприємств Київщини. Про те, що працювати небезпечно, повідомляють 44% підприємств Київської області. Це дещо більше, ніж в середньому у вибірці, де на цю перешкоду вказали 39% респондентів.

З невеликою різницею у відсотках відповідей на четверте місце у рейтингу перешкод у Київській області вийшла проблема **зменшення попиту на продукцію або послуги підприємств**, на яку вказали 42% представників бізнесу області. П'яте місце цього рейтингу зайняла така перешкода, як **брак обігових коштів** (36%).

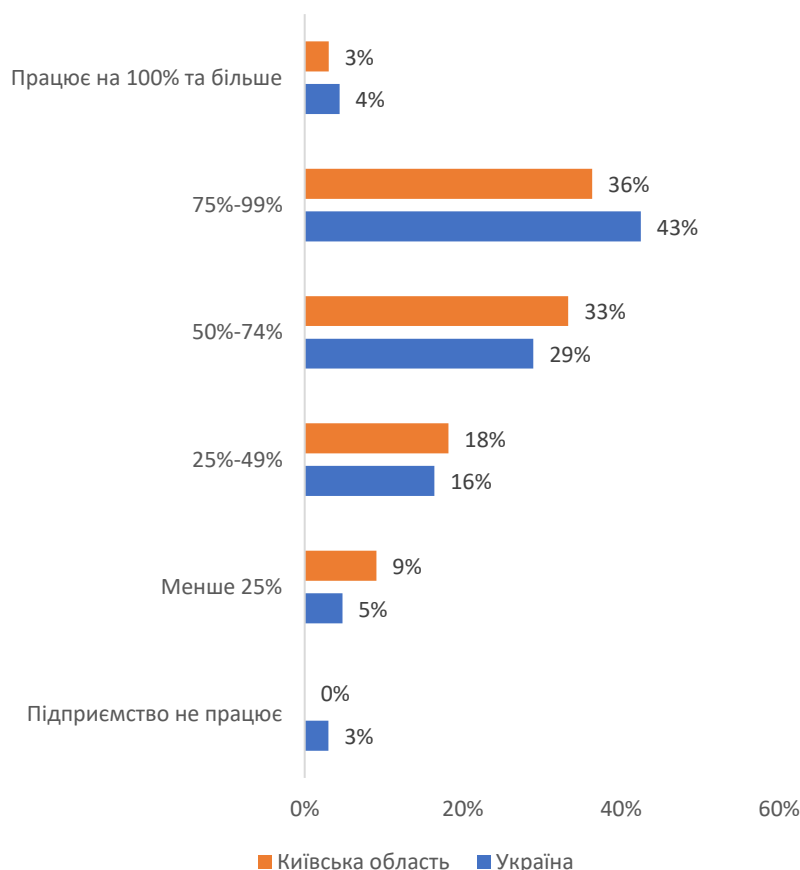
З цими двома перешкодами у січні 2023 року в Київській області зіштовхувалися більшою мірою, ніж в середньому у вибірці: серед усіх опитаних загалом про зменшення попиту повідомили 32%, а про брак обігових коштів – 15%.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

В січні ситуація в Київській області продовжувала залишатися дещо гіршою від ситуації по країні: лише **39% підприємств регіону працювали на майже повну, повну або навіть вищу потужність порівняно з довоєнним періодом (на рівні країни 47%)**. Однак ситуація в регіоні покращилася порівняно з груднем, коли відповідний показник становив 36% (було теж 47% на рівні країни). В січні в області 3% підприємств працювали на 100% та більше (0% в грудні). При цьому не змінилася частка підприємств, які працювали майже на повну потужність – 36% в січні проти 36% в грудні.

В Київській області серед опитаних знову не було зафіксовано жодного респондента, який би повідомив про зупинку роботи підприємства (3% по Україні). 9% підприємств Київщини працювали на рівні меншому ніж 25% від довоєнних виробничих потужностей (5% на рівні країни). Водночас 18% підприємств регіону працюють на 25%-49% порівняно з довоєнним рівнем виробництва (16% показник всієї країни).

Рис. 11. Вплив війни на роботу підприємств, січень 2022 року (% опитаних)

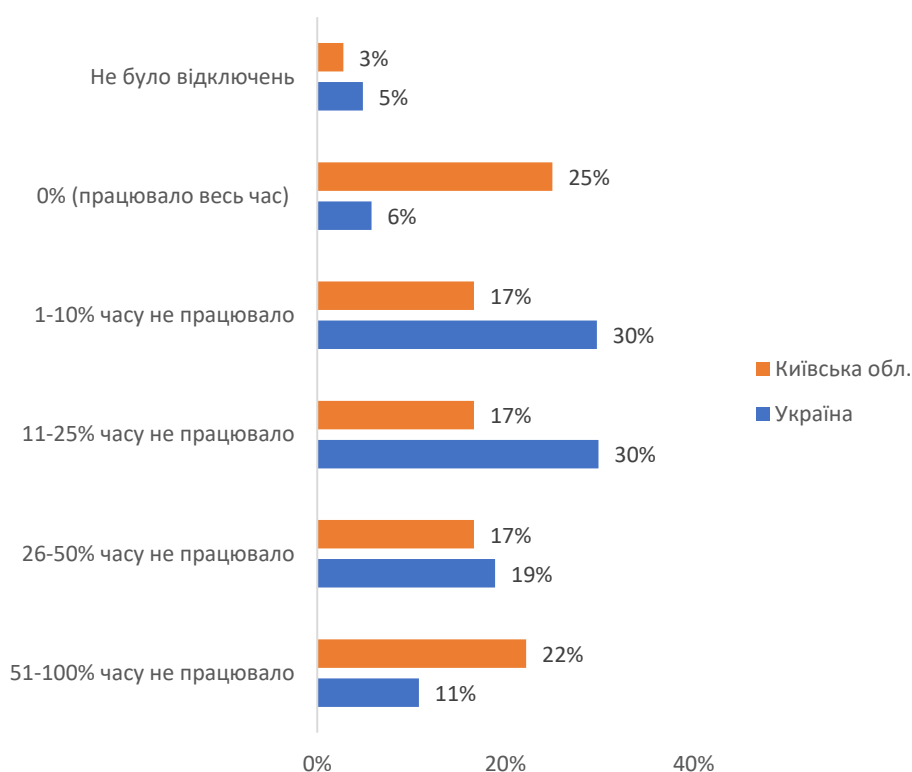

ВПЛИВ ВІДКЛЮЧЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

Під час дев'ятої хвили опитування промислові підприємства вдруге мали змогу оцінити вплив проблем з електропостачанням на їхню діяльність. Отримані результати підтверджують, **що майже всі підприємства Київської області були змушені тимчасово призупиняти виробничі процеси у грудні 2022 – лише у 3% підприємств не було відключень (5% на рівні країни).** Однак під час відключень світла продовжували працювати 25% опитаних (лише 6% на рівні країни). Окрім цього, ще 17% підприємств не працювали 1-10% робочого часу, а 17% підприємств не працювали 11-25% часу. Найбільш критична ситуація була в 22% підприємств, які не працювали більше половини часу (51-100%) – показник в 2 рази гірший ніж в середньому по країні (11%).

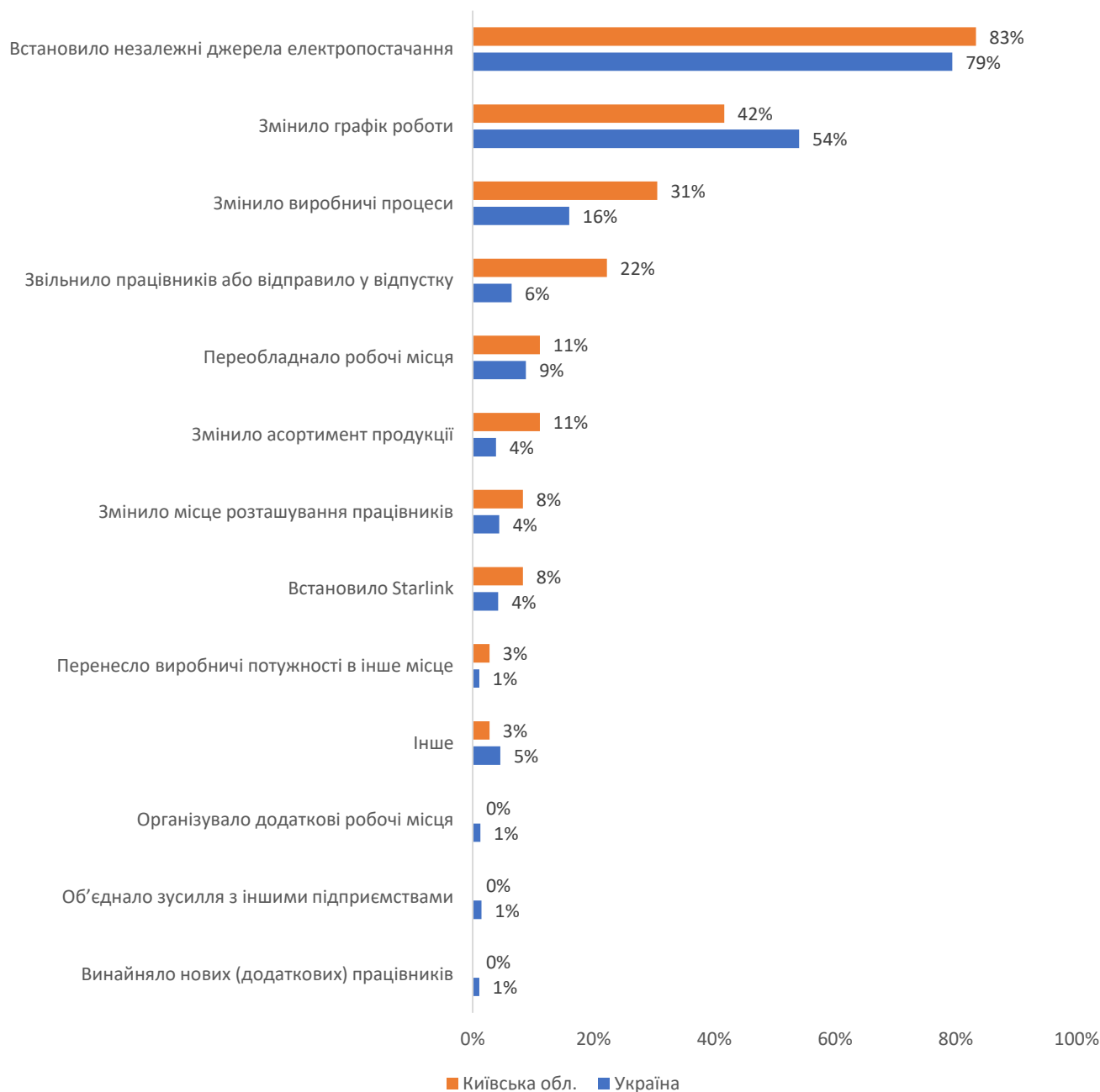
В середньому через відключення електроенергії підприємства Київської області втратили 26% загального обсягу робочого часу за грудень (23% на рівні країни). Таким чином, в грудні ситуація була більш критичною порівняно з листопадом, коли середні втрати робочого часу становили 18%.

Рис. 12. Вплив відключень електропостачання на роботу підприємств, % опитаних

В рамках опитування респондентам знову було запропоновано вказати, як вони пристосовуються до відключень електропостачання. Підприємства Київщини найчастіше встановлювали незалежні джерела енергопостачання – 83% опитаних (79% на рівні країни).

На другій сходинці зміни графіку роботи – 42% підприємств (на рівні країни 54%). Також багато підприємств змінювали виробничі процеси – 31% опитаних в області (16% на рівні країни). Порівняно з усією країною, підприємства Київщини більш часто звільняли працівників або відправляли їх у відпустку через відключення електропостачання – 22% опитаних (6% на рівні країни), змінювали асортимент продукції – 11% (4% на рівні країни), змінювали місце розташування робітників – 8% (4% на рівні країни) та встановлювали термінали Starlink – 8% (4% на рівні країни).

Рис. 13. Яким чином підприємства пристовувалися до відключень електроенергії? (% опитаних)²

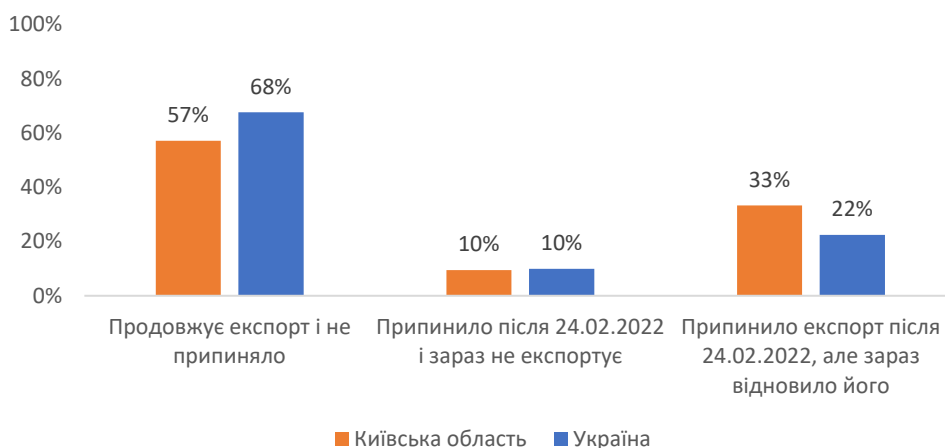
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

У Київській області серед опитаних у січні 58% підприємств (ті, хто зміг дати відповідь) були або є експортерами (58% на рівні України)³. Більшості експортерів вдалося в січні продовжували зовнішньоекономічну діяльність. 57% опитаних повідомили, що продовжують експорт і не припиняли (68% на рівні країни), а 33% - відновили експорт після припинення (18% по країні). Водночас 10% опитаних це експортери, які припинили та не відновили продажі на зовнішні ринки (10% на рівні України).

² Респонденти мали можливість вибрати декілька варіантів відповідей, тому сума відповідей може перевищувати 100%.

³ Слід зауважити, що такий високий рівень залучення бізнесу до експортної діяльності також відображає особливості вибірки для опитування, яка, у першу чергу, відображає підприємства-представники виробничої промисловості.

Рис. 14. Вплив на експортну діяльність, січень 2023 року (% опитаних експортерів)

Серед активних експортерів регіону в січні продовжувала зростати тенденція до скорочення обсягів експорту, а ситуація є гіршою ніж по країні в цілому. В січні лише 3,8% експортерів регіону нарощували обсяги експорту, 53,8% не змінювали, а 42,3% – скорочували. Таким чином **індекс змін експорту становив -0,39**, хоча був -0,13 в листопаді та -17 в грудні. Таким чином ситуація в області погіршується незважаючи на позитивний тренд відновлення обсягів експорту в цілому по країні (-0,08 у січні проти -0,11 в грудні та -0,18 в листопаді). Також погіршуються очікування щодо зростання експорту в короткостроковому періоді. Якщо у жовтні індекс очікуваних змін експорту становив 0,81, в листопаді 0,50, в грудні 0,23, то в січні вже лише 0,08. Це нижче від середнього показника для всієї країни (0,24). В підсумку, це може бути результатом впливу ракетних обстрілів та відключень електроенергії.

За результатами січня, **головною перешкодою для експортерів регіону є неможливість експортувати морем через блокування росією портів** – про це вказали 47% опитаних. Необхідно зауважити, що на рівні країни ця перешкода посідає лише другу сходинку з 38%. Інші логістичні проблеми також важливі для значної частини опитаних: черги на західних кордонах – перешкода для 24% експортерів, брак залізничних вагонів / водіїв / вантажівок – для 12% опитаних. Водночас в Київській області **на другій сходинці необхідність переорієнтації з ринків СНД на інші ринки** – 41% опитаних (на рівні країни 19%).

Європейський Союз є головним експортним напрямком як для підприємств Київської області, так і для всього українського бізнесу. За останні три місяці до ЄС експортували 79% опитаних експортерів регіону (76% – показник для всієї України). Серед інших напрямків експорту ми бачимо Китай – 16%, країни Євразійського Економічного Союзу, крім Росії, (Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан) – 26%, Молдову – 32%. Більшість частина опитаних (61%) експортує до 1 – 5 країн світу, що приблизно на рівні ситуації у вересні (тоді було 63%). Водночас 33% опитаних експортують в 11 та більше країн (був 21% у вересні).

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

У січні 2023 року у Київській області частота позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу, які поставили 25% керівників місцевих підприємств, майже зрівнялася з частотою негативних, які поставили 22% респондентів. В середньому у всіх областях, охоплених цим опитуванням у січні, ці обидві частки менші: позитивні оцінки склали 21%, а негативні – 15%.

Відповідно, на Київщині рідше трапляються нейтральні оцінки цієї політики: 36%, в той час як в загальній вибірці таких 53%. Крім цього, 17% представників бізнесу Київщини не відповіли на це запитання. Серед опитаних в усіх областях загалом таких дещо менше: 12%.

Рис. 15. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, січень 2023 (% опитаних)

Що покращить становище бізнесу? Очікувані заходи і зміни

Практично усі представники бізнесу Київської області згадали **закінчення війни** серед заходів та змін, які, на їхню думку, покращать становище їхнього бізнесу. Це вказали серед своїх основних бажаних змін 92% представників місцевих підприємств.

Дві наступні найбільш очікувані зміни – це **надання доступних кредитів** та **деокупація територій України**. На це сподіваються по 44% опитаних у Київській області. При цьому про ці три очікування у Київській області говорять частіше, ніж у всіх областях загалом, де про важливість закінчення війни говорили 82% опитаного бізнесу, про потребу у кредитах – 32%, а про необхідність деокупації територій України – 27%.

Також у Київській області бізнес у січні зробив більший наголос на таких потребах, як **допомога із закупівлею генераторів чи «старлінків», бронювання працівників та отримання замовлень від держави**. Такі сподівання висловили по 33%-36% підприємств області, тоді як у загальній вибірці – від 9% до 20%.

Рис. 16. Очікувані заходи та зміни, які, на думку опитаних, покращать становище їхнього бізнесу, січень 2023 (% опитаних)

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати дев'ятого Нового щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Щомісячне опитування підприємств проводиться за допомогою поєднання декількох методів збору даних: самостійне заповнення онлайн-форми та особисте опитування представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми.

Насамперед, ІЕД розіслав українським підприємствам анкету цього опитування у вигляді онлайн-форми. Частина респондентів заповнили її самі. Також ІЕД через партнерів у регіонах організував опитування, у яких ці ж питання були поставлені представникам бізнесу інтерв'юерами, а відповіді респондентів були внесені до онлайн-форми. Завдяки цьому всі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв'юерам – були зібрані в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон'юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проєкту «Ділова думка». Це, зокрема, показники які в числовому вимірі показують зміни місяць до місяця таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у наступні 3 та 6 місяців.

Такі індекси обчислюються за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо він зменшився, а результат балансом між позитивними та негативним відповідями. Наприклад, якщо зі 100 респондентів 20 вказали на зростання виробництва, 50 респондентів – на його скорочення, і 30 зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, на яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, де виробництво скоротилось. Для більш точного заміру на рівні мікроданих відбувається зважування кожної відповіді з урахуванням розміру підприємства за кількістю працюючих.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав з 16 до 31 січня 2023 року.

ВИБІРКА

У січні 2023 року у Київській області було опитано 36 підприємств.

Серед них представлені підприємства від мікро- до великого розмірів (найчастіше – середні та великі). Усі підприємства представляють різні сектори. Найбільшу частку складають промислові підприємства, серед яких особливо виділяється харчова промисловість, а також машинобудування.

Додаток 1. Результати опитування в цифрах

Вибірка

Розподіл опитаних підприємств Київської області за розміром, %

Розмір	Частка
Мікропідприємства	11%
Малі	22%
Середні	42%
Великі	25%

Розподіл опитаних підприємств Київської області за галуззю, %

Розмір	Частка
Сільське господарство	3%
Виробництво металу та металообробка	3%
Хімічна промисловість	6%
Машинобудування	14%
Деревообробна промисловість	8%
Харчова промисловість	28%
Виробництво тканин, одягу чи взуття	6%
Поліграфічна промисловість	3%
Інші виробництва	22%
Торгівля	6%
Послуги	3%

Показники діяльності підприємств та ділового середовища

Показники діяльності підприємств та ділового середовища, індекси змін (січень 2023)

	Вся Україна	Київська область
Виробництва	-0,04	-0,28
Очікуваних змін виробництва	0,33	0,13
Продажів	-0,02	-0,31
Очікуваних змін продажів	0,32	0,13
Експорт	-0,08	-0,38
Очікуваних змін експорту	0,24	0,08
Дебіторська заборгованість	-0,25	0,21
Очікуваних змін дебіторської заборгованості	-0,29	0,06
Кредиторська заборгованість	-0,26	0,10
Очікуваних змін кредиторської заборгованості	-0,30	0,03
Податкова заборгованість	-0,30	0,00
Очікуваних змін податкової заборгованості	-0,28	0,00
Запаси сировини	-0,10	-0,23
Очікуваних змін запасів сировини	0,24	-0,12
Запаси готової продукції	-0,40	-0,03
Очікуваних змін запасів готової продукції	-0,30	0,03

Нових замовлень	0,02	-0,31
Очікуваних змін нових замовлень	0,33	0,16
Кількість працівників	-0,09	-0,22
Очікуваних змін кількості працівників	0,04	0,09
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,18	0,26
Очікуваних змін кількості працівників у вимушених відпустках	-0,26	-0,03
Кваліфіковані працівники	0,19	0,23
Некваліфіковані працівники	0,06	-0,12
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,14	-0,11
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,15	0,43
Оцінка ділового середовища	-0,20	-0,44
Очікувані зміни ділового середовища	0,11	0,18
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,24	0,47
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства у поточному місяці, порівняно із аналогічним періодом минулого 2021 року?	-0,76	-0,68